

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR VA BOSHLANG'ICH TA'LIM MAKTAB O'QUVCHILARINING MILLIY MAFKURAVIY ONGINI SHAKLLANTIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

F.R.Xudjaqulova

Navoiy davlat universiteti

katta o'qituvchisi, f.f.f.d.(PhD)

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston taraqqiyotining yangi bosqichida jamiyat hayotida yuz berayotgan voqea, hodisa va jarayonlarning mazmun-mohiyatini tahlil qilish asosida maktabgacha yoshdagi bolalar va maktab o'quvchi yoshlarning milliy mafkuraviy ongini shakllantirishning falsafiy jihatlarini o'rganishdan iborat

Kalit so'zlar: Mafkura, milliy mafkura, g'oya, g'oyaviy-mafkuraviy hayot, mafkuraviy ong, mafkuraviy faoliyat, mafkuraviy munosabat, mafkuraviy bashorat, mafkuraviy vaziyat, mafkuraviy maqsad, mafkuraviy siyosat, mafkuraviy tajovuz, g'oyaviy ziddiyat, g'oyaviy qaramlik, gnoseologiya, jamiyat, ideosfera, ma'naviy dunyo, vosita, usul, ta'lim, tarbiya.

Bugungi kunda mamlakatimiz aholisining yarmidan ko'pini tashkil etuvchi yoshlar jamiyatimizdagi ijtimoiy taraqqiyotimizning milliy tiklanishdan-milliy yuksalishga o'tish davrida asosiy harakatlantiruvchi kuchi sifatida tarix sahnasiga kirib kelmoqda. Mamlakatimiz taraqqiyotining kelgusidagi taqdiri, ularning milliy mafkuraviy ongining shakllanishi va rivojlanishiga, ya'ni Ozod va obod Vatanda, erkin va farovon yashash g'oyasini qanday idrok etishi va amalga oshirishiga bog'liq bo'lib qolmoqda. Demak, yoshlarning milliy mafkuraviy ongini shakllantirmasdan turib ajdodlar va avlodlar o'rtasidagi vorisiylikni ta'minlab bo'lmaydi. Bu g'oyani mafkuraviy ong sifatida yoshlarimizning qalbiga singdirmaslik, kelgusida milliy mustaqil taraqqiyotimizni abadiy tarzda saqlab qolish yoki mustaqillikni qo'ldan boy berib, yana o'zgalarga tobe bo'lib yashashga yo'l ochib berish demakdir.

Milliy mafkuraviy ongni shakllantirish va rivojlantirish, aslini olganda oila qurish, unda farzandli bo'lish jarayonidan boshlanadi, desak ayni haqiqatni aytgan bo'lamiz. Chunki, birinchi navbatda oilaning qonuniy tarzda "Oila va nikoh" kodeksi talablariga mos ravishda qurilishi, so'ngra, ushbu qonun talablarini buzmasdan milliy qadriyatlarimizga asoslangan holda *diniy(sha'riy)* nikohdan o'tish amalini bajarish oila qurishdagi milliy mafkuraviy ongni shakllantirish va rivojlantirishning xalqchil talablaridan biri hisoblanadi.

Ona homilasi qanchalik halollikka asoslangan bo'lsa, tug'ilajak farzandning nomi ham shunchalik pokiza bo'ladi. Ana shu pokizalik tufayli ota-ona farzandining butun umr davomida milliy qadriyatlarimizning shukuhi asosida mafkuraviy ongining shakllanishi va rivojlanib borishiga tamal toshini qo'ygan bo'ladi. Boshqacha tanlangan yo'l, ya'ni nikohsiz tug'ilgan farzand qanchalik iqtidorli, oqil bo'lmasin, baribir, u qandaydir bemaza gap-so'zlarning qurboniga aylanib, mafkuraviy ongining izdan chiqib axloqiy-ma'naviy tanazzul sari yo'l tutishiga olib keladi. Bunday holatlarning sodir bo'lishi oilaning inqirozga uchrashiga, mahallada esa axloqiy-ma'naviy muhitning yomonlashuviga sabab bo'ladi.

Shuni alohida qayd qilish kerakki, bugungi kunda davlatimiz tomonidan olib borilayotgan «uzluksiz ma'naviy tarbiya» siyosatining bosh maqsadi, bir qator umuminsoniy va milliy tarbiya shakllarini (iqtisodiy, axloqiy, huquqiy, estetik, badiiy, ekologik, diniy tarbiya va boshqalar) uyg'unlashtirgan holda yoshlarimizning milliy mafkuraviy ongini shakllantirish va zamon talablari darajasida rivojlantirishdan iborat. Bulardan ajralgan holdagi, qandaydir mutlaq ahamiyatga ega bo'lgan "ma'naviy tarbiya"ning o'zi yo'q. Bularning ichida "axloqiy tarbiya" ustuvorlik ahamiyat kasb etadi.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019 yil 31 dekabr, 1059-son "Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasini tasdiqlash va uni amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori bilan tasdiqlangan "Uzluksiz ma'naviy tarbiya Konsepsiyasi"da: **"Oilada uzluksiz ma'naviy tarbiya xususiyatlari:** muloqot, o'yin turlari jarayonida predmetlar, namunaviy xulq, xatti-harakat qoidalari bilan tanishish, taqlid orqali kattalarning ma'naviy-axloqiy tajribasiga e'tibor qaratish; o'zining va boshqalarning xatti-harakatlarini kuzatish, baho berishga o'rgatish; ilk ma'naviy-tarbiyaviy motivlarni shakllantirish; o'ziga-o'zi xizmat qilish, kundalik turmushda xavfsizlik ko'nikmalarini o'rgatish"¹, kabilar ko'rsatib o'tilgan. Bu xususiyatlar o'zida qaysi ma'naviy tarbiya shakllari orqali o'zini namoyon qiladi va milliy mafkuraviy ong darajasida shakllanishiga zamin hozirlaydi.

O'zbekiston Respublikasining 2019 yil 16 dekabrda qabul qilingan O'RQ-595 sonli "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida" Qonunining 32-moddasida: "Maktabgacha bo'lgan yosh quyidagi davrlarni o'z ichiga oladi: go'daklik (tug'ilgandan bir yoshgacha); ilk bolalik (bir yoshdan uch yoshgacha); maktabgacha bo'lgan kichik yosh (uch yoshdan to'rt yoshgacha); maktabgacha bo'lgan o'rtacha yosh (o'rt yoshdan besh yoshgacha); maktabgacha bo'lgan katta yosh (besh yoshdan

1 O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019 yil 31 dekabr, 1059-son "Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasini tasdiqlash va uni amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida" gi qarori//.Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 03.01.2020 y., 09/20/1059/4265-son, 19.06.2020 y., 09/20/391/0777-son.

yetti yosh)»²,– deb ko'rsatilgan. Mana shu yosh davrlarida bolalarning ruhiyatida qanday o'zgarishlar sodir bo'ladi va ular qanday shaklda yoshlarning milliy mafkuraviy ongning shakllanishiga zamin yaratadi degan savol tug'iladi? Odam bolasi, onadan sog'lom tug'ilsada, biroq aqlli bo'lib tug'ilmaydi. Uning aqlli bo'lish yoki bo'lmasligi ota-onaning qanday tarbiya berishiga bog'liqdir. Hozirgi kundagi ma'naviy tarbiyadan ko'zlangan maqsad esa har bir bolaning milliy mafkuraviy ongini shakllantirish asosida haqiqiy Vatanparvar qilib yetishtirishdan iborat.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash joizki, g'oyaviy-mafkuraviy ta'lim-tarbiya ishlarini samarali tashkil qilish Sh.M.Mirziyoev aytganidek: «...bir- ikki marta nomiga tadbir o'tkazish bilan ish bitmaydi. Bu yo'nalishda har kuni, har soatda, doimiy va tizimli ravishda ish olib borish kerak. Buni ma'naviy hayot, g'oyaviy-mafkuraviy ish deb qo'yibdi. Bu bizga g'alla yoki chigit ekish emas, urug'ni tuproqqa tashladik, bo'ldi, endi kutamiz, deb qarab o'tirsak. Mafkura sohasida bo'shliq degan narsaning o'zi hech qachon bo'lmaydi. Chunki insonning qalbi, miyasi, ongu tafakkuri hech qachon axborot olishdan, fikrlashdan, ta'sirlanishdan to'xtamaydi. Demak, unga doimo ma'naviy oziq kerak. Agar shu oziqni o'zi yashayotgan muhitdan olmasa yoki bu muhit uni qoniqtirmasa, nima bo'ladi, aytinglar? Bunday oziqni u asta-sekin boshqa yoqdan izlaydi. SHunga yo'l bermasligimiz kerak. Mana, gap nima haqida ketyapti! Buning uchun o'zini jamiyatimiz, yoshlarimiz ma'naviyati, g'oyaviy mafkuraviy tarbiyasi uchun mas'ul deb bilgan insonlar - bu mahalla yoki diniy tashkilotlar bo'ladimi, huquq-tartibot idoralari xodimlari yoki katta ta'sir kuchiga ega ijodkor ziyolilar bo'ladimi - ularning barchasi ayniqsa faol bo'lishlari lozim»³

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- 1.Mirziyoyev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko'taramiz.1-jild,–T.: “O'zbekiston” NMIU,2017.– B.484.
- 2.Yaxshilikov J.Ya., Muhammadiyev N.E. Milliy g'oya-taraqqiyot strategiyasi - T.:Fan. 2017.
- 3.Nazarov Q G'oyalar falsafasi. -T.:Akademiya 2017.
- 4.Yaxshilikov J.Ya., Muhammadiyev N.E. Milliy g'oya va mafkura. -T.:Fan. 2015.
- 5.Milliy g'oya targ'ibot texnologiyalari va atamalar lug'ati.T.:Muharrir. 2009.

2O'zbekiston Respublikasining Qonuni. Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida. O'RQ-595. 2019 yil 16 dekabr.// Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 17.12.2019 y., 03/19/595/4160-son.

3Mirziyoyev Sh.M. Vatanimiz taqdiri va kelajagi yo'lida yanada hamjihat bo'lib,qat'iyat bilan harakat qilaylik//Uning o'zi. Milliy taraqqiёт yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko'taramiz.1-jild,–T.: «O'zbekiston»NMIU,2017.– B.484.